

EL VOL D'ÍCAR: EL REPTA DEL CANVI CLIMÀTIC

DANI BOIX I MASAFRET

Girona, Catalunya

La humanitat ha combinat, combina i sembla que continuarà combinant l'orgull i l'estupidesa, obtenint, com és esperable, resultats desastrosos i en alguns casos fins i tot tràgics. El funcionament del planeta i l'existència de límits en els recursos naturals són sistemàticament ignorats. Hem construït una societat antropocèntrica i egoista amb una economia que senzillament no té en compte ni una cosa ni l'altra. I no serà perquè desconeguem situacions històriques on s'han posat de manifest les conseqüències d'aquesta absurda manera d'afrontar els problemes:

Quan els europeus van arribar a l'illa de Pasqua (Rapa Nui) es van trobar amb una població que subsistia molt precàriament, però en contradicció amb aquesta realitat, l'illa presentava nombroses evidències de l'existència en el passat d'una cultura rica i elaborada. La misteriosa desaparició d'aquesta cultura es va atribuir a una mala gestió dels recursos naturals. Segons algunes interpretacions, tot va començar amb una superpoblació que va succeir 200 anys abans de l'arribada dels europeus. La problemàtica per la manca d'aliments va fomentar la competició i, fins i tot, els conflictes bèl·lics entre diferents grups de pobladors. Una d'aquestes competicions va consistir en erigir el major moái (estàtues simbòliques gegants el significat de les quals avui dia és encara incert, però podrien ser representacions dels avantpassats). Aquesta competició va suposar una demanda molt gran de fusta que era utilitzada per transportar les estàtues de les canteres fins a seva ubicació definitiva. Així, es va desforestar gran part de l'illa agreujant encara més la situació fins arribar a l'ocàs d'aquesta cultura.

Encara que aquest és un bon exemple per prendre nota sobre els límits dels recursos i els resultats quan aquests no són tinguts en compte, és de suposar que els habitants de l'illa de Pasqua no van predir el desenllaç de la guerra de símbols moái. Per

això, encara és més preocupant quan un desenllaç desastrós és previsible i succeeix perquè s'ignoren recurrentment els senyals que avisen de la situació. Sembla lògic pensar que si es disposa d'informació i coneixement per identificar els símptomes d'un procés que pot acabar en catàstrofe, es facin amb la màxima celeritat i esforç actuacions dirigides a evitar el previsible desenllaç. La humanitat, però, si bé és una espècie intel·ligent, no sempre es comporta com una espècie racional. En els temps que vivim de civilització globalitzada, alguns reptes que té la humanitat són d'escala planetària i, entre ells, destaca el canvi climàtic per la seva urgència de solucions i magnitud dels seus efectes. Coneixem com s'ha generat, hem monitoritzat els canvis, s'ha modelitzat el procés i finalment s'han predit les seves conseqüències. Malgrat això, som incapaços d'afrontar-lo decididament. Els avisos de la comunitat científica són esmorteïts davant els interessos d'una minoria que únicament vol veure els seus guanys particulars a curt termini.

Existeixen evidències científiques que validin que el procés de canvi climàtic està succeint i que en bona part els humans en som responsables? El percentatge de científics que mantenen dubtes al respecte ha disminuït significativament any rere any, sent en l'actualitat un grup molt reduït. Malgrat això, hem de ser conscients que dins de la minoria de persones que encara neguen l'existència d'un escalfament global causat per l'activitat humana n'hi ha que ostenten altes quotes de poder (i haurien de tenir, conseqüentment, nivells equivalents de seny). Un exemple és el flamant president dels EUA, el Sr. Donald Trump, que considera que el canvi climàtic és un invent del govern xinès per disminuir la competitivitat de l'economia americana. El pitjor no són les seves opinions, en el poc temps que porta en el càrrec ha afavorit descaradament la indústria del petroli (fins i tot perjudicant greument comunitats,

ja que ha permès la instal·lació d'infraestructures que malmeten seriosament el territori on viuen) i ha decidit que els EUA no continuïn dins l'acord de París sobre el canvi climàtic (tot i ser un acord de mínims).

No és l'objectiu d'aquest escrit exposar tot el coneixement científic existent sobre el canvi climàtic. Es poden trobar muntanyes de documents rigorosament elaborats mitjançant una participació científica plural que fan aquesta funció. En aquest sentit serveixi d'exemple els informes d'avaluació realitzats per l'IPCC, "Intergovernmental Panel on Climate Change" (guanyadora del premi Nobel de la Paz el 2007), que al 2014 va publicar la cinquena avaluació i que en l'actualitat està elaborant la sisena que es preveu que finalitzi al 2012 <<http://www.ipcc.ch/>>. Em limitaré a comentar les darreres dades (2016-2017) que ha donat a conèixer l'OMM (acrònim de l'"Organització Meteorològica Mundial" que depèn de l'ONU):

a) **Temperatura**: segons les dades de les institucions nord-americanes que determinen les temperatures mundials (NASA i NOAA), el gener del 2017 ha estat el tercer més càlid (darrera dels anys del 2016 i 2007) des de l'inici de la presa de mesures, a mitjans del segle XIX. El passat 2016 es van registrar durant diversos mesos les temperatures més altes de la història, sent 1°C superior a la mitjana global i de més de 4°C a Alaska, Rússia i Groenlàndia. De fet al segle XXI s'han observat 15 dels 16 anys més càlids de la sèrie de mesuraments. Aquest augment de temperatura s'ha relacionat amb: la pujada del nivell del mar que ha generat la desaparició de cinc illes de l'arxipèlag Salomó; els grans incendis a Canadà; i la destrucció de l'escull coral·lí de les costes australianes (s'ha estimat que es va veure afectat fins el 93% de la Gran Barrera Australiana de 2.300 km).

b) **Gel polar**: el passat mes de setembre (2016) el gel àrtic va ocupar una extensió d'un 34% menys respecte a la mitjana del període 1979-2000. També pel que fa al gel antàrtic es va documentar un mínim històric durant el passat estiu austral. Aquesta major fusió del gel polar està comportant canvis en la circulació oceànica i atmosfèrica del planeta, afectant el clima de moltes parts del planeta i agreujant els efectes del canvi climàtic.

c) **Fenòmens climàtics extrems** (huracans, sequeres i inundacions): les sequeres que van afectar a Àfrica i Amèrica i que van posar en risc l'alimentació de milions de persones i la primera tempesta de categoria 4 que va tocar terra a Haití després de més de 50 anys (huracà *Matthew*) van ser fenòmens excepcionals que van succeir al 2016. És rellevant destacar que l'OMM considera que actualment es poden demostrar els vincles entre el canvi climàtic generat pels humans i els fenòmens extrems. A més, adverteixen que l'augment de temperatura comportarà una major freqüència d'onades de calor, inundacions, sequeres i ciclons.

A part de las evidències científiques, en nombroses cultures, ja sigui a partir de rondalles populars, contes infantils, faules alliçonadores, relats religiosos, llegendes històriques o narracions mitològiques, han posat l'accent en la importància de saber controlar l'orgull i acceptar que, com la resta dels éssers vius, estem subjectes a límits. De tots ells n'hi ha un que em sembla especialment adient pels paral·lelismes metafòrics que es poden establir, és el mite del vol d'Ícar de la mitologia grecollatina:

Ícar era fill de Nàucrate (esclava del rei Minos) i de l'arquitecte Dèdal. Pare i fill estaven presoners a Creta per ordre del rei Minos, perquè Dèdal va ajudar a Teseu a sortir del laberint del Minotaure. Per poder fugir del control del rei, Dèdal va construir ales amb plomes i cera. Abans de començar a volar, Dèdal va advertir al seu fill que no volés ni molt baix, per evitar problemes amb la humitat, ni molt alt, ja que el sol fondria la cera de les ales. Ícar va començar a volar i cegat per l'orgull es va enlairar amunt i amunt sense fer cas al consell del seu pare. Va pujar tant que el sol va fondre la cera, les ales es van desfer i Ícar va morir en la caiguda.

Tenim uns coneixements científics i tècnics que ens permeten fer coses impensables fa unes dècades. Aquests coneixements són les nostres ales de cera. Estem avisats que cal canviar la direcció del nostre vol per evitar un major escalfament del planeta o ens espera una trompada monumental. Com més tardem a reaccionar, de més amunt caurem. El nostre orgull-estupidesa no deixarà que canviem de direcció fins que la caiguda sigui inevitable i des d'una alçada més que perillosa? □